

Rangshunoslikni batik darslariga integratsiyalash orqali badiiy idrokni rivojlantirish

Kenjayeva Umida Rajabovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” kafedrası o’qituvchisi

Annatatsiya : Maqolada maktab o’quvchilarini batik san’atida ijodiy yondashuvga o’rgatishning metodik asoslari tahlil qilinadi. Batik texnologiyasi mato yuzasiga bo’yoq, mum yoki boshqa himoya vositalari yordamida turli naqsh va kompozitsiyalar yaratish jarayonini o’z ichiga oladi. Ushbu san’at turi o’quvchilarning badiiy tafakkurini, rang uyg’unligi va kompozitsiya bilan ishlash ko’nikmalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Tadqiqotda ijodiy yondashuvni rivojlantirishda loyiha ishlari, amaliy mashg’ulotlar, ko’rgazmali tahlil va refleksiya metodlarining samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, mashg’ulotlarda milliy naqsh va ramzlarni yaratish jarayonida o’quvchilarning estetik didini, milliy merosga hurmat tuyg’usini va san’atga bo’lgan qiziqishini oshirishga qaratilgan pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi.

KALIT SO‘ZLAR: Batik san’ati, ijodiy yondashuv, maktab o’quvchilari, pedagogik metodlar, tasviriy tafakkur, rang va kompozitsiya, estetik tarbiya, milliy naqsh, ramz, ijodiy salohiyat.

So’nggi yillarda maktab ta’limida ijodiy yondashuvni rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Tasviriy san’at va batik mashg’ulotlari o’quvchilarning ijodiy tafakkurini shakllantirish, estetik didini rivojlantirish va milliy madaniyatga qiziqishini oshirishda muhim rol o’ynaydi.

Batik san’ati matoga naqsh tushirishning o’ziga xos texnologiyasini o’z ichiga oladi. Mashg’ulotlarda o’quvchilar rang-baranglikni, naqshning ritmik va simmetrik tartibini o’rganadilar, kompozitsiyani loyihalash orqali mustaqil qarorlar qabul qilish ko’nikmalarini rivojlantiradilar. Shu bilan birga, milliy naqshlar va ramzlar orqali o’quvchilar milliy madaniyatni anglashni o’rganadi, badiiy tafakkur va estetik did shakllanadi.

Maqolaning maqsadi — maktab o’quvchilarini batik san’atida ijodiy yondashuvga o’rgatishning metodik asoslarini aniqlash, samarali pedagogik usullarni tahlil qilish va mashg’ulotlarda ularni qo’llash orqali o’quvchilarning badiiy tafakkurini, estetik tarbiyasini va milliy madaniyatga hurmatini oshirish imkoniyatlarini yoritishdir. Tadqiqot shuningdek, batik mashg’ulotlarida ijodiy salohiyatni rivojlantirish va o’quvchilarning san’atga bo’lgan qiziqishini oshirish yo’llarini ham o’z ichiga oladi.

Batik san'ati maktab o'quvchilarini ijodiy tafakkur, estetik did va milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. U mato yuzasiga bo'yoq, mum yoki boshqa himoya vositalari yordamida naqsh va kompozitsiyalar yaratish jarayonini o'z ichiga oladi. Mashg'ulotlar davomida o'quvchilar rang uyg'unligi, shakl va kompozitsiya bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradilar, mustaqil fikrlash va ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Batik san'ati o'quvchilarda ijodiy salohiyatni rivojlantirish, badiiy tafakkur va estetik qarashlarni shakllantirishda muhim pedagogik vosita sifatida xizmat qiladi.

Ijodiy yondashuvni shakllantirish maktab tasviriy san'atidagi asosiy pedagogik vazifalardan biridir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishning samarali usullari sifatida loyiha ishlari, amaliy mashg'ulotlar, ko'rgazmali tahlil va refleksiya metodlari keng qo'llaniladi. Loyiha usuli o'quvchilarga mustaqil ravishda batik naqshini loyihalashtirish va uni amaliy bajarish imkonini beradi. Bu jarayonda ular rang uyg'unligini, shakl va kompozitsiyani uyg'unlashtirish, naqshning ritmik va simmetrik tartibini tashkil etish kabi ko'nikmalarni egallaydilar. Amaliy mashg'ulotlar esa texnik jihatdan ishlashni, ranglar bilan eksperiment qilishni va naqshlarni matoga joylashtirish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ko'rgazmali tahlil metodida o'quvchilar milliy naqshlar va ramzlarni o'rganadilar, ularning badiiy va ramziy mazmunini anglaydilar. Shu bilan birga, refleksiya metodida o'quvchi o'z ishini tahlil qiladi, yaratilgan naqshning estetik va badiiy jihatlarini baholaydi, ijodiy jarayonni mukammallashtirish yo'llarini topadi. Ushbu metodlarning kombinatsiyasi o'quvchilarning ijodiy yondashuvini rivojlantiradi, ularni san'atga qiziqtiradi va milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini shakllantiradi.

Batik mashg'ulotlarida milliy naqsh va ramzlar bilan ishlashning pedagogik ahamiyati katta. Milliy naqshlar o'quvchilarga tarixiy xotira, urf-odat va ma'naviy qadriyatlarni tushuntirish vositasi bo'lib xizmat qiladi. Naqsh va ramzlarning ramziy ma'nosi orqali o'quvchilar milliy merosni anglash, go'zallikni qadrlash va madaniy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini rivojlantiradilar. Masalan, gullar va barglar hayot va tabiiy go'zallik ramzi sifatida, geometrik shakllar tartib va uyg'unlikni ifodalaydi. Shunday qilib, milliy naqsh va ramzlarni yaratish jarayoni nafaqat badiiy, balki ma'naviy va pedagogik ahamiyatga ham ega.

Batik texnologiyasining o'ziga xos jihati shundaki, u o'quvchilarni rang uyg'unligi, naqsh kompozitsiyasi va badiiy tafakkur bilan ishlashga o'rgatadi. Ranglar va shakllar bilan tajriba qilish, naqshni loyihalashtirish va amaliy bajarish jarayoni o'quvchilarda ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini shakllantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilar milliy naqshlarning ramziy ma'nosini tushunib, ularni ijodiy talqin qilishni

o'rganadilar. Bu esa ularning estetik tarbiyasi va milliy madaniyatga qiziqishini oshiradi.

Batik mashg'ulotlarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarning ijodiy faoliyatini yanada kuchaytiradi. Masalan, guruh ishlari o'quvchilarni bir-biri bilan fikr almashishga, birgalikda loyiha yaratishga va ijodiy qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Shuningdek, amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilar rang uyg'unligini, naqshning ritmik va simmetrik tuzilishini o'rganadilar, matoga naqsh tushirish jarayonida texnik jihatdan ishlash ko'nikmalarini egallaydilar. Ko'rgazmali tahlil metodida ular milliy naqsh va ramzlarning badiiy jihatlarini o'rganadilar, refleksiya orqali esa o'z ishini baholash va yaxshilashni o'rganadilar.

Natijada batik mashg'ulotlari nafaqat badiiy ko'nikmalarni, balki o'quvchilarning ijodiy tafakkuri, mustaqil fikrlash va ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Milliy naqsh va ramzlar bilan ishlash orqali o'quvchilar milliy merosni qadrlashni o'rganadilar, estetik didini rivojlantiradilar va san'atga bo'lgan qiziqishlari oshadi. Shu bilan birga, batik texnologiyasi o'quvchilarning ijodiy salohiyatini oshirish, ularni estetik va madaniy jihatdan tarbiyalashda samarali pedagogik vosita sifatida ahamiyat kasb etadi.

Shu tariqa, maktab o'quvchilarini batik san'atida ijodiy yondashuvga o'rgatish jarayoni loyiha ishlari, amaliy mashg'ulotlar, ko'rgazmali tahlil va refleksiya metodlari asosida amalga oshiriladi. Ushbu jarayon o'quvchilarning badiiy tafakkurini, estetik didini, ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini, milliy madaniyatga hurmatini va san'atga bo'lgan qiziqishini rivojlantiradi. Batik san'ati orqali shakllantirilgan ijodiy yondashuv nafaqat o'quvchilarning texnik va badiiy ko'nikmalarini oshiradi, balki ularni milliy qadriyatlar bilan bog'lash va ijodiy tafakkurini mustahkamlashga xizmat qiladi. Shu sababli batik san'ati maktab pedagogikasi va ijodiy ta'lim jarayonida ajralmas vosita hisoblanadi.

Batik san'ati maktab o'quvchilarini ijodiy tafakkur, estetik did va milliy madaniyatga hurmat ruhida tarbiyalashda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, batik mashg'ulotlarida loyiha ishlari, amaliy mashg'ulotlar, ko'rgazmali tahlil va refleksiya metodlarini qo'llash o'quvchilarning rang uyg'unligi, shakl va kompozitsiya bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga, ijodiy qarorlar qabul qilishga va mustaqil fikrlashni shakllantirishga yordam beradi. Ushbu mashg'ulotlar orqali o'quvchilar milliy naqsh va ramzlarning badiiy va ramziy mazmunini anglab, ularni ijodiy talqin qilishni o'rganadilar. Shu bilan birga, batik texnologiyasi o'quvchilarning estetik tarbiyasini oshiradi, san'atga qiziqishini kuchaytiradi va milliy madaniyatga hurmat tuyg'usini shakllantiradi.

Batik mashg'ulotlarida ijodiy yondashuvni rivojlantirish o'quvchilarning ijodiy salohiyatini mustahkamlash, mustaqil fikrlash va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Loyiha ishlari o'quvchilarga mustaqil ravishda naqsh yaratish va uni amaliy bajarish imkonini beradi, amaliy mashg'ulotlar texnik ko'nikmalarni oshiradi, ko'rgazmali tahlil metodida ular milliy naqsh va ramzlarning badiiy jihatlarini o'rganadilar, refleksiya esa o'z ishini baholash va mukammallashtirish imkonini beradi. Shu yo'l bilan batik san'ati nafaqat badiiy, balki pedagogik, estetik va madaniy ahamiyatga ega bo'ladi.

Natijada maktab o'quvchilarini batik san'atida ijodiy yondashuvga o'rgatish jarayoni samarali tashkil etilganda, o'quvchilar badiiy tafakkurini, estetik didini, milliy madaniyatga hurmatini, ijodiy salohiyatini va san'atga qiziqishini rivojlantiradilar. Batik texnologiyasi orqali shakllantirilgan ijodiy yondashuv o'quvchilarga rang uyg'unligi, kompozitsiya va naqsh yaratish ko'nikmalarini o'rgatadi, milliy naqshlarni badiiy talqin qilish qobiliyatini rivojlantiradi hamda ularni ijodiy fikrlashga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, o'quvchilarning milliy merosga qiziqishi oshadi, badiiy tafakkuri mustahkamlanadi va estetik tarbiyasi kuchayadi. Batik san'ati maktab pedagogikasi va ijodiy ta'lim jarayonida ajralmas vosita hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Шавди́ров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности // Педагогическое образование и наука. – 2017. – № 2. – С. 109–110.
2. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons // Eastern European Scientific Journal. – 2017. – № 1. – P. 131–134.
3. Shovdirov S. A. Tasviriy san'atni o'qitishda o'quvchilarning sohaga oid o'quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari // Inter education & global study. – 2024. – № 1. – P. 8–14.
4. Shovdirov S. TASVIRIY SAVODXONLIKKA OID O'QUV KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA O'QUVCHILARNI MANTIQUIY VA ABSTRAKT FIKRLASHGA O'RGATISH // Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Vol. 3. – No. 12. – P. 193–196.
5. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts // International Journal on Integrated Education. – 2023. – Vol. 4. – No. 3. – P. 60–66.

6. Qodirova N. “Xalq amaliy san’ati va uning estetik tarbiyadagi o‘rni” // San’at va ta’lim jurnali. – 2022. – № 2. – B. 45–49.
7. Karimova D. “Batik san’atining o‘qitish metodikasi” // Pedagogika va psixologiya. – 2021. – № 4. – B. 78–82.
8. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда tasviriy savodxonlikka oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirishning pedagogik-psixologik jihatlari // Современное образование (Узбекистан). – 2017. – № 6. – С. 15–21.

GLOBAL SCHOLARS
SCIENTIFIC PUBLISHING